

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

FEATURES OF BUDGETARY AND TAX POLICY IN THE CONTEX OF GLOBALIZATION PROCESSES

У статті досліджено актуальні питання визначення видів та принципів бюджетно-податкової політики в умовах глобалізаційних процесів в період воєнного стану. Встановлено необхідність здійснення бюджетно-податковою політикою високого рівня організації фіскальної, регулюючої та стимулюючої функції, забезпечуючи водночас і економічну спроможність держави виконувати покладені на неї функції, і регулювання економічних процесів у державі та напряду розвитку економічної системи. Визначено залежність застосування видів бюджетно-податкової політики від умов, у яких перебуває економічна система країни, та цілей, поставлених перед урядом, що приймає рішення в умовах глобалізаційних процесів сучасності. Аргументовано, що особливості бюджетно-податкової політики в контексті глобалізаційних процесів зумовлюють потребу пошуку нових способів реагування на сучасні виклики, здійснення заходів із вирівнювання і пом'якшення негативних наслідків та забезпечення економічного відновлення. Проаналізовано комплексний та узгоджений підхід до постійного вектору відновлення в умовах війни та оперативного реагування на поточний економічний стан шляхом застосування оптимальних умов оподаткування та якісного адміністрування бюджетно-податкової політики.

Ключові слова: державний бюджет, податкова політика, глобалізація, фіскальна політика, принципи фіскального регулювання, види бюджетно-податкової політики, особливості фіскальної політики під час війни.

Current issues of defining the types and principles of budget and tax policy in the conditions of globalization processes during the period of martial law are studied. The necessity of fiscal, regulatory, and stimulating functions of the high level of the organization's fiscal, regulatory, and stimulatory functions was established by the budget and tax policy, ensuring at the same time the economic capacity of the state to perform the functions assigned to it, and the regulation of economic processes in the state and the direction of the development of the economic system. The dependence of the application of types of budget and tax policy on the conditions of the country's economic system and the goals set for the government, which makes decisions in the conditions of modern globalization processes, is determined. It is argued that the peculiarities of the budget and tax policy in the context of globalization processes lead to the need to find new ways to respond to modern challenges, implement measures to equalize and mitigate negative consequences and ensure economic recovery. A comprehensive and coordinated approach to the constant vector of recovery in war conditions and prompt response to the current economic situation through the application of optimal taxation conditions and high-quality administration of the budget and tax policy is analyzed. Scientific approaches in the context of globalization processes are summarized, which made it possible to clarify the interpretation of the types of the concept of "budget and tax policy" and to determine the principles of purposeful state activity using the tax and budget systems to implement specific directions of their use exclusively in the interests of citizens, society and the state. The main feature of the formation of budget and tax policy in the context of globalization processes is the tendency to reorient the priorities of state finances to ensure the conduct of armed struggle on the scale that the physical resources of the country allow. Tax revenues for such purposes, even allowing for increased tax rates and broadening of the tax base, are not sufficient to cover wartime needs. The characteristics of the principles of budget and tax policy aimed at ensuring support of macroeconomic stability and the production of non-inflationary GDP by changing approaches to budget formation and diversifying sources of budget and tax policy have been confirmed. Features of the emergence of new trends in the functioning of the budget and tax policy in the context of globalization processes are related to changes in the macroeconomic environment and have a direct impact on the country's financial policy.

Key words: state budget, tax policy, globalization, fiscal policy, principles of fiscal regulation, types of budget and tax policy, peculiarities of fiscal policy during the war.

УДК 336.143.01

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct72-27>

Дзекунов С.М.

аспірант кафедри економіки,
фінансів і обліку,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»

Dzekunov Sergii

European University

Постановка проблеми. В умовах воєнного часу податкове законодавство змінюється дуже динамічно і продовжує змінюватись. Як ніколи, актуальне питання бюджетно-податкової політики України, оскільки усі війни у першу чергу є війнами економік. Бюджетно-податкова політика України, в першу чергу спрямована на адаптацію податкового навантаження та введенню ефективних фінансових інструментів в умовах війни, що спрямовані на створення умов для відновлення економічного середовища та розвитку економіки під впливом військової агресії. Побудова системного та ефективного бюджетно-податкової політики неможлива без всебічного дослідження її видів,

принципів та особливостей з урахуванням динамічної зміни зовнішніх факторів впливу в контексті глобалізаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження видів, принципів та особливостей бюджетно-податкової політики присвячено значну кількість науково-дослідних робіт вчених. Серед них – праці Андрущенко В.Л., Василика О.Д., Мельник В.М., Куценко Т.Ф., Лук'яненко І.Г., Прокopenко Н.С., Соколовської А.М., Тимошенко А.О. та багато інших.

Постановка завдання. Метою дослідження є проаналізувати та обґрунтувати визначення видів, принципів та особливостей бюджетно-податкової

політики в сучасних умовах її реалізації в контексті глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бюджетно-податкова політика в контексті глобалізаційних процесів існує в умовах війни за незалежність та суверенітет держави. Особливості національних тенденцій бюджетно-податкової політики зумовлені світовими закономірностями функціонування воєнних фінансів, що дозволяє виявляти вектори модифікації та адміністративного цілеспрямованого коригування діяльності державних органів із використанням податкової та бюджетної систем для реалізації конкретних напрямів їх реалізації виключно в інтересах громадян, суспільства і держави.

З початку повномасштабної війни бюджетно-податкову політику переорієнтовано на ведення збройної боротьби з агресором та фінансування соціально-економічних потреб країни. Структура фінансування відображає першочергове фінансування військових потреб. Принципи функціонування воєнної бюджетно-податкової політики радикально відрізняються від принципів фіскальної політики мирного часу, що спричиняє необхідність радикальної трансформації державних фінансів з початку ведення військових дій.

Загалом у період збройної боротьби з агресором ключовими завданнями для всіх гілок влади та прогресивних членів суспільства є забезпечення безперебійного функціонування державних фінансів і виконання державою її ключових функцій, пріоритети спрямування фінансово-економічних ресурсів на обороноздатність, підтримка економічної діяльності та утримання макрофінансової стабільності в країні. Тому необхідно здійснювати виважену політику державного регулювання економіку.

Бюджетно-податкова політика використовується з метою згладження економічних коливань, тому для досягнення цілей уряд може використовувати різні види бюджетно-податкової політики: залежно від економічної кон'юнктури (стимулююча, обмежувальна) або залежно від впливу бюджетно-податкових інструментів (дискреційна (одномоментна), не дискреційна (автоматична)) [8, с. 23].

Вибір видів фіскальної політики вказує на стратегічні цілі національної політики, залежні від економічної ситуації.

Стимулююча фіскальна політика (фіскальна експансія) здійснюється у період спаду економіки. У короткостроковому періоді спрямовується на подолання кризи в економіці, а у довгостроковому періоді послаблення податкового тиску може спричинити розширення пропозиції факторів виробництва і зростання економічного потенціалу. Характерним для стимулюючої фіскальної політики є зміна структури державного бюджету у бік виробничого сектора економіки, збільшення державних закупівель та зниження податків.

В короткостроковому періоді заходи обмежувальної бюджетно-податкової політики (фіскальної рестрикції) дають змогу уповільнити темпи інфляції ціною зростання рівня безробіття і скорення обсягу виробництва. У довгостроковому періоді збільшення податкового тиску може викликати стійке зниження сукупної пропозиції і активізації ефектів механізму стагфляції, що за умов пропорційного зменшення державних витрат за всіма статтями бюджету призводить до значного скорочення державних інвестицій в ринок праці. Стимулююча податково-бюджетна політика здійснюється у разі значної інфляції і характеризується зміною структури державного бюджету на користь соціального сектора економіки, зменшенням державних закупівель та підвищенням податків.

За умов дискретної фіскальної політики уряд свідомо маніпулює податками та державними витратами з метою зміни реального обсягу національного виробництва та зайнятості, контролю за інфляцією та прискоренням економічного зростання. Для дискретної бюджетно-податкової політики характерно втілення програм громадських робіт та програм, пов'язаних із витратами держави, здійснення перерозподільних програм трансферного типу, циклічні зміни рівня податкових ставок. Стимулюючи зміни у фіскальних інструментах, уряд активізує взаємопов'язані економічні процеси, а саме: зміна сукупного попиту, зміна кон'юнктури ринку, зміна рівня ціни, зміна очікувань прибутку у суб'єктів господарювання, зміна обсягів виробництва, зміна рівня зайнятості, зміна доходів економічних суб'єктів тощо.

Недискреційна (автоматична) фіскальна політика полягає у дії вмонтованих стабілізаторів, яке забезпечують природне пристосування економіки до фаз ділової кон'юнктури. Автоматичні (вмонтовані) стабілізатори – це такі механізми в економіці, дія яких зменшують реакцію ВВП до зміни сукупного попиту. Автоматичними стабілізаторами є автоматична зміна податкових надходжень при прогресивній системі оподаткування – система податків прогресивно залежить від особистих доходів та доходів підприємств. Якщо обсяг виробництва зменшується, то автоматично зменшуються і податкові ставки. Автоматичними стабілізаторами також являються допомога на випадок безробіття, соціальна допомога та інші соціальні трансфери [8, с. 28].

Дискреційна політика та політика автоматичної стабільності є сторонами взаємопов'язаної бюджетно-податкової політики, що доповнюють одна одну. Податки завдяки своїй здатності автоматично змінювати величину фінансових надходжень до бюджету у відповідності до потреб стабілізації економіки мають властивості вмонтованих

стабілізаторів. Однак ступінь вмонтованої стабільності економіки залежить від величини циклічних бюджетних дефіцитів і надлишків, які виконують функції автоматичних амортизаторів коливань сукупного попиту.

Таким чином, бюджетно-податкова політика полягає у державному регулюванні перерозподілу продукції і є вагомим інструментом державного регулювання економікою і вимагає всеоплюючого планування, аналізу, оцінки і контролю при застосуванні ефективних стратегій державного регулювання та підвищення результативності діяльності сектора державного управління.

Поточна економічна ситуація в Україні вимагає проведення активної дискреційної бюджетно-податкової політики. Бюджет повної зайнятості, або стандартизований бюджет, формується пристосуванням фактичного бюджетного дефіциту або профіциту з метою уникнення автоматичних змін у податкових доходах таким чином, щоб визначити, якою є дискреційна бюджетно-податкова політика – експансійною, нейтральною чи протидіючою [4, с. 20; 10, с. 220].

Міністерством фінансів залежно від економічних умов, поставлених цілей і мети застосовує різні види бюджетно-податкової політики, а саме: експансійну, протидіючу або нейтральну.

Експансійна бюджетно-податкова політика, або дефіцитне бюджетне фінансування полягає в підвищенні державних видатків або скороченні податків з метою виводу економіки з рецесії чи високого рівня безробіття шляхом використання бюджетного дефіциту. Автором концепції дефіцитного фінансування, що спрямоване на стимулювання економічного зростання, є Лернер [9]. В основі цієї концепції лежать принципи функціональних фінансів, що передбачають оцінювання ефективності конкретних заходів політики за їх здатністю досягати визначених цілей [11, с. 161]. За Лернером [9] бюджетно-податкову політику треба здійснювати таким чином, щоб досягнути такого рівня випуску товарів і послуг, який відповідає рівню повної зайнятості, а також зберегти цінову стабільність незалежно від того, підвищують чи скорочують ці заходи державний борг.

Характер бюджетно-податкової політики зумовлює структурні зміни у державному бюджеті, включаючи можливість утворення дефіциту (профіциту) бюджету. Теоретично використання дефіцитного фінансування в окремих ситуаціях цілком виправдане, хоча варто брати до уваги і його негативний вплив [8, с. 52]. Вважається, що дефіцит бюджету, викликаючи розширення грошового обігу, зумовлює зростання виробництва. Заміщення приватного попиту на гроші державним досягається через реальне зростання економіки, низьку відсоткову ставку за кредитами та розширення пропозиції грошей [4, с. 27–28].

Контраргументом щодо стимулюючого ефекту експансійної політики є ефект витіснення. Він обумовлений тим, яким чином відбувається фінансування бюджетного дефіциту. Джерелами фінансування можуть бути державні запозичення, зокрема, через емісію облігацій або через грошову емісію. В результаті здійснення державних запозичень відсоткові ставки на ринку можуть зростати внаслідок вищого попиту на кредит. Такий ефект призводить до зниження приватного споживання, наслідком чого є нижчий сукупний попит на ринку, що суперечить меті бюджетного дефіциту [9, с. 224]. Лернер (1951) зазначав, що створення додаткових грошей є більш експансійним і більш інфляційним засобом дефіцитного бюджетного фінансування, ніж запозичення. Оскільки запозичення обумовлює зниження ліквідності в економіці, тоді як наслідком створення грошової маси є підвищення ліквідності [9, с. 25].

Протидіюча бюджетно-податкова політика спрямована на обмеження негативних ефектів економіки. Її інструментами є скорочення державного споживання або підвищення податків через використання інструменту бюджетного профіциту. Протидіюча політика може бути ефективною, коли сукупний попит є завищеним, наприклад, коли виникає інфляція попиту і необхідно її контролювати шляхом обмеження сукупного попиту [2, с. 2, 3, с. 216]. За Макконелом і Брю [10, с. 216], акумулювання бюджетного профіциту має більший анти-інфляційний ефект, ніж його використання з метою погашення державного боргу. Відповідно до вбудованого стабілізатора, податкові доходи автоматично збільшуються з розширенням виробництва в періоди економічного зростання, і внаслідок зростання податків витрати домогосподарств та підприємців скорочуються, розширення економіки обмежується, що, в свою чергу, рухає бюджет від дефіциту до профіциту. Таким чином, високий рівень виробництва автоматично генерує протидіючий бюджетний профіцит [9, с. 216–219].

Нейтральна бюджетно-податкова політика не впливає на рівень економічної активності, оскільки вона застосовує збалансований бюджет, де видатки дорівнюють доходам бюджету. Слід зауважити, що бюджетно-податкова політика державних та місцевих органів влади часто є проциклічною, тобто вона швидше погіршує, ніж коригує рецесію чи інфляцію, підсилює економічні коливання. На противагу їй, контрциклічна бюджетно-податкова політика зменшує економічні коливання [9, с. 224]. Також існують проблеми внутрішнього лагу (час між шоком в економіці та дією політики, яка є відповіддю на цей шок) та зовнішнього лагу (час між заходом політики та його ефектом), що можуть призвести до неефективності в стабілізації економіки. Якщо монетарна політика має тривалий зовнішній лаг, то бюджетно-податкова

політика – тривалий внутрішній лаг, оскільки фіскальні рішення в основному здійснюються державними інституціями шляхом публічних обговорень бюджетних та податкових законів [11, с. 363].

Суть змісту бюджетно-податкової політики в умовах глобалізаційних процесів, як інструменту регулювання багатогранна і багатоаспектна, має комплексний характер та неоднозначну природу. Тому необхідно існує необхідність формування бюджетно-податкової політики відповідно принципів, затверджених на законодавчому рівні. Для громадян України дуже важливим є факт існування принципів бюджетно-податкової політики, а також реальні результати від їх дії навіть при прояві негативних тенденцій після початку збройної агресії по відношенню до України.

Зміцнення державних фінансів в Україні реалізовано шляхом застосування основоположних принципів бюджетно-податкової політики: єдності, збалансованості, повноти, обґрунтованості, ефективності, результативності, субсидіарності, цільового використання, справедливості, неупередженості, публічності і прозорості. Формування державного бюджету у 2023 році засноване на принципах реалістичності (всі видатки підтверджені доходами, що відображають те, які надходження реально зможе забезпечити наступного року економіка без тотального підвищення податків), прозорості (прогноз доходів бюджету перевірений та підтверджений незалежними експертами та представниками громадянського суспільства, що робить процес бюджетування справді прозорим), чіткому визначенні пріоритетів (визначено конкретні сфери, які отримають пріоритетну увагу та фінансування – обороноздатність, соціальні стандарти, освіта, охорона здоров'я, дипломатія, створення Дорожнього фонду, енергоефективність, культура і децентралізація), з розрахунком на майбутнє зростання (середньострокове (на три роки) публічне планування бюджету з прогнозом на поступове зростання і відновлення економіки дозволить проводити системні глибокі реформи, підвищити інвестиційну привабливість та покращити бізнес-клімат).

На законодавчому рівні згідно статті 7 Бюджетного кодексу України та статті 4 Податкового кодексу України бюджетно-податкова політика визначена системою заходів (законодавчих актів, адміністративних рішень) у сфері фінансів для цілеспрямованого впливу держави на розвиток національної економіки згідно принципів бюджетної та податкової політики: принципу єдності бюджетної системи, принципу збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності, субсидіарності, принципу цільового використання, принципу справедливості і неупередженості, принципу публічності і прозорості, принципу відповідальності, обов'язковості,

принципу рівності, правомірності, збалансованості, соціальної справедливості, економічної обґрунтованості, принципу нейтральності оподаткування, принципу стабільності, принципу рівнозначності та пропорційності, принципу єдиного підходу до встановлення податків та зборів [1; 7].

Таким чином, бюджетно-податкова політика здійснює фіскальну, регулюючу та стимулюючу функції, забезпечуючи водночас і економічну спроможність держави виконувати покладені на неї функції, і регулювання економічних процесів у державі та напряму розвитку економічної системи. Шляхи її застосування тісно взаємопов'язані із глобалізаційними процесами, в яких перебуває економічна система країни, та цілей, поставлених перед урядом, що приймає відповідні рішення.

З початком повномасштабної війни обсяг державних видатків і бюджетного дефіциту відображають підвищення частки держави та її переорієнтацію на першочергове фінансування військових потреб. Деструктивний вплив війни, епідемії та стихійних лих змушує уряд держави приймати надзвичайні фіскальні заходи, що стрімко збільшує бюджетні дефіцити та державні борги.

Основною особливістю формування бюджетно-податкової політики в контексті глобалізаційних процесів є тенденція переорієнтація пріоритетів державних фінансів на забезпечення ведення збройної боротьби у масштабах, що дозволяють фізичні ресурси країни. Податкові доходи для таких цілей, навіть враховуючи підвищення ставок податків і розширення бази оподаткування, не є достатніми для покриття потреб воєнного часу. Тому дефіцит бюджету відіграє небезпечну роль у воєнній економіці [3]. З початку воєнної агресії проти України в контексті глобалізаційних процесів проявилися наступні особливості бюджетно-податкової політики: збільшення сумарних видатків державного бюджету та частки бюджетного фінансування національної безпеки та оборони; зниження доходів бюджету через зменшення сфери економічної діяльності та надання податкових пільг українському бізнесу; залучення державних позик і накопичення державного боргу для протидії зниженню податкових надходжень; збільшення грантово-кредитної частки від зовнішніх офіційних; випуск внутрішніх військових облігацій Міністерством фінансів України та залучення емісійних ресурсів центрального банку для підтримання бажаних обсягів розміщення облігацій при слабкій участі приватних інвесторів; зниження податкових ставок чи тривале надання податкових пільг населенню і бізнесу, що не перебувають у зоні активних бойових дій; збільшення видатків бюджету в реаліях воєнної стану, що має критичне значення для збереження життєздатності держави; емісійне фінансування дефіциту бюджету.

Загалом геополітичне становище країни в умовах глобалізаційних процесів привело до повномасштабного російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року, що дало початок одній з найбільш масштабних і руйнівних воєн у світі. Вартість збитків та потреб у відновленні вже сягають рекордних величин, а темпи падіння реального ВВП і промислового виробництва перевищують показники більшості країн під час воєн ХХ–ХХІ ст. З іншого боку, Україні в 2022–2023 рр. вдалося уникнути макроекономічної дестабілізації та диверсифікувати джерела фінансування видатків, що утримуватиме економіку від подальшого падіння й позитивно впливатиме на перспективи повоєнного відновлення.

Висновки з проведеного дослідження.

Узагальнено наукові підходи в контексті глобалізаційних процесів, що дозволило уточнити трактування видів поняття «бюджетно-податкової політики» та визначити принципи цілеспрямованої діяльності держави з використанням податкової та бюджетної систем для реалізації визначених конкретних напрямів їх використання виключно в інтересах громадян, суспільства і держави. Підтверджено характеристику принципів бюджетно-податкової політики, що спрямовані на забезпечення підтримки макроекономічної стабільності та виробництво не інфляційного ВВП шляхом зміни підходів до формування бюджету та диверсифікації джерел бюджетно-податкової політики. Особливості виникнення нових тенденцій функціонування бюджетно-податкової політики в контексті глобалізаційних процесів пов'язані із змінами у макроекономічному середовищі і мають безпосередній вплив на фінансову політику країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Уманців Ю.М., Міняйло О.І., Косик В.І. Механізм економічної політики : навчальний посібник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 436 с.
2. Лук'яненко І.Г., Сидорович М.Я. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики : монографія. Київ : НаУКМА, 2014. 229 с.
3. Lerner A. P. *The economics of control; principles of welfare economics*. New York : The Macmillan Co., 1944. 428 p.
4. Nell E.J., Forstater M. *Reinventing functional finance : transformational growth and full employment*. Northampton, MA: Edward Elgar Pub., 2003. 347 p.
5. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету України: монографія / М.Я. Азаров та ін.; за ред. М.Я. Азарова. Київ : НДФІ, 2004. 712 с.
6. McConnell C.R., Brue S.L. *Economics : principles, problems, and policies*. 16th ed. Boston : McGraw-Hill/Irwin, 2005. 733 p.
7. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI. Верховна Рада України. URL: //zakon.rada.gov.ua/laws/card/2456-17 (дата звернення: 03.04.2023).

8. Рябушка Л.Б., Веремчук Д.В. Бюджетно-податкова політика в системі регулювання економічного розвитку держави. *Вісник Сумського державного університету: збірник наукових праць*. 2008. № 3. С. 182–187.

9. Іванов Ю.Б., Швабій К. І. Нагальні проблеми формування державної податкової політики в Україні. *Фінанси України*. 2017. № 5. С. 39–52.

10. Пасічний М.Д. Податкова політика України в сучасних умовах. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2016. Т. 21. Вип. 7(2).

11. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. Верховна Рада України. URL: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-19#n6 (дата звернення: 03.04.2023).

REFERENCES:

1. Umantsiv Yu.M., Miniailo O.I., Kosyk V.I. (2010) *Mekhanizm ekonomichnoi polityky: navchalnyi posibnyk* [Mechanism of economic policy: tutorial]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. (in Ukrainian)
2. Lukianenko I.G, Sydorovych M.Ya. (2010) *Biudzhethno-podatкова polityka Ukrainy: novi vyklyky: monohrafiia* [Budget and tax policy of Ukraine: new challenges: monograph]. Kyiv: NaUKMA. (in Ukrainian)
3. Lerner A.P. (1944) *The economics of control; principles of welfare economics*. New York: The Macmillan Co. (in English)
4. Nell E.J., Forstater M. (2003) *Reinventing functional finance: transformational growth and full employment*. Northampton, MA: Edward Elgar Pub. (in English)
5. Azarov M.Ya. (2004) *Derzhavna finansova polityka ta prohnouzuvannia dokhodiv biudzhetu Ukrainy: monohrafiia* [State financial policy and budget revenue forecasting of Ukraine: monograph]. Kyiv: NDFI. (in Ukrainian)
6. McConnell C.R., Brue S.L. (2005) *Economics : principles, problems, and policies*. 16th ed. Boston: McGraw-Hill/Irwin. (in English)
7. Biudzhethnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy 08.07.2010 №2456-VI [Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine dated July 2, 2010 No. 2755-VI]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2456-17> (accessed April 3, 2023).
8. Riabushka L.B., Veremchuk D.V. (2008) *Biudzhethno-podatкова polityka v systemi rehulivannia ekonomichnoho rozvytku derzhavy* [Budget and tax policy in the system of regulation of economic development of the state]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu: zbirnyk naukovykh prats*, vol. 8, pp. 182–187.
9. Ivanov Yu.B., Shvabii K.I. (2017) *Nahalni problemy formuvannia derzhavnoi podatkovoi polityky v Ukraini* [Urgent problems of the formation of state tax policy in Ukraine]. *Finansy Ukrainy*, vol. 5, pp. 39–52.
10. Pasichnyi M. D. (2016) *Podatкова polityka Ukrainy v suchasnykh umovakh* [Tax policy of Ukraine in modern conditions]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomika*, vol. 21, 7(2).
11. Biudzhethnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy 02.12.2010 № 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine dated December 2, 2010 No. 2755-VI]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-19#n6> (accessed April 3, 2023).